

αντιΑρχιτεκτονική vs Πόλη των 15 Λεπτών

Δρ. Μιχαήλ Α. Βιδάλης - 19/05/2025

“Η κατάχρηση της αρχιτεκτονικής είναι δυνητικά επιβλαβής για το περιβάλλον”

Στη σύγχρονη εποχή, η κλιματική κρίση έχει μετατραπεί σε αντικείμενο κοινωνικού πανικού, με μεγάλο μέρος της δημόσιας ανησυχίας να τροφοδοτείται από πολιτικοποιημένες αφηγήσεις και μεγεθυμένα σενάρια κινδύνου, παρά τη σημαντική επιστημονική διχογνωμία γύρω από την έκταση και τις αιτίες της (π.χ. διαφωνίες για τα μοντέλα κλιματικής πρόβλεψης, τον ρόλο των φυσικών κύκλων, τον μηχανισμό αυτοδιόρθωσης του περιβάλλοντος, κ.ά.). Καταγράφεται τόσο μία συστημική ρητορική όσο και ένας επιστημονικά τεκμηριωμένος διάλογος αναφορικά με το περιβάλλον και την ανθρωπογενή κλιματική αλλαγή.

Μεταξύ των μέτρων που προτείνονται είναι και οι “πόλεις των 15 λεπτών”, ιδέα αστικού σχεδιασμού που

προτάθηκε το 2015 από τον Καθηγητή Carlos Moreno. Ο πολυμαθής Moreno, δίχως να διαθέτει γνώσεις αρχιτεκτονικής ή πολεοδομίας, προώθησε την ιδέα η οποία παραδόξως υιοθετήθηκε διεθνώς, ασχέτως αν αυτή ευσταθεί από οικολογικής, κοινωνιολογικής ή ψυχολογικής άποψης. Στη δε χώρα μας, με πανηγυρισμούς έχει παρουσιαστεί η μελλοντική πόλη των 15 λεπτών που θα δομηθεί στο Ελληνικό. Όμως, η κάθετη δόμηση (υψηλά κτίρια) που απαντάται στις πόλεις, δεν είναι το αντίθετο του ρυπογόνου suburban sprawl (σσ: προαστιακή εξάπλωση); Ας αναλογιστούμε λοιπόν μία αλυσίδα διάσπαρτων “πόλεων των 15 λεπτών” που νομοτελειακά θα προκύψουν, όπως και τις επακόλουθες δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον...

Συχνά χάνουμε το δάσος για το δέντρο. Από τα ουσιαστικότερα που μπορούμε να πράξουμε για την προστασία του περιβάλλοντος, πλην της αυτονόητης υιοθέτησης της οικολογικής και βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, είναι να ενστερνιστούμε και εφαρμόσουμε την ιδέα της αντιΑρχιτεκτονικής (Βιδάλης 2005). Δηλαδή, τον εκούσιο περιορισμό κάθε ανούσιας νέας κατασκευής, καθώς συχνά υπάρχουν αξιόλογες εναλλακτικές. Ενδεικτικά, μία επισκόπηση της αγοράς διαθέσιμων ακινήτων στο διαδίκτυο, στις περισσότερες πόλεις θα εμφανίσει εκατοντάδες ή χιλιάδες υφιστάμενα ακίνητα, τα οποία μέσω κατάλληλων αρχιτεκτονικών επεμβάσεων μπορούν να στεγάσουν λειτουργικά και αισθητικά κατοικίες, καταστήματα, γραφειακούς χώρους ή βιομηχανίες. Πολλά τα οφέλη αυτής της προσέγγισης, όπως χαμηλότερο κατασκευαστικό (επισκευαστικό) κόστος, οφέλη για το περιβάλλον, αλλά και έμπρακτη οικολογική συνείδηση.

Αρκετοί από εμάς συχνά επιθυμούμε να αποκτήσουμε ένα ακίνητο από παρθενογένεση, δηλαδή νεόδμητο, αν και η οικονομική μας επιφάνεια επιτρέπει μόνο τη δόμηση άλλου ενός μέτριου έργου σαν αυτά τριγύρω μας. Αντί να δομήσουμε ένα νέο ακίνητο περιορισμένου εμβαδού λόγω περιορισμένων οικονομικών, δεν θα ήταν προτιμότερο να δώσουμε νέα πνοή σε ένα μεγαλύτερο υφιστάμενο ακίνητο;

Επίσης, στο πνεύμα του καταναλωτισμού, της οικονομικής ευμάρειας, ή της επίδειξης πλούτου, αποτυπώνεται εν μέρει αυτή η επιμονή για κατασκευές νέων κατοικιών ή συγκροτημάτων γραφείων. Το αποτέλεσμα αυτής της παράδοξης εγωιστικής αντίληψης που επιμένει στην αλόγιστη κατασκευή νέων ακινήτων, είναι η επαύξηση στο αποτύπωμα άνθρακα.

Ο παράδοξος και ανούσιος οικοδομικός οργανισμός ο οποίος επικρατεί στις Δυτικές κοινωνίες, ο οποίος εσφαλμένα θεωρείται αναπτυξιακό εργαλείο που έχει υιοθετήσει ιδιαιτέρως η χώρα μας ελλείψει άλλων επενδύσεων, καταργεί τη μοναδικότητα της αρχιτεκτονικής και βλάπτει σοβαρά το περιβάλλον. Η τέχνη και επιστήμη της αρχιτεκτονικής υποβιβάζεται, αυτοαναιρείται και τρόπον τινά εκπορνεύεται στα συμφέροντα του κατασκευαστικού κλάδου ή στην ανθρώπινη κενοδοξία. Είναι ένας φαύλος κύκλος όταν παραλόγως προκύπτει τεχνητή ζήτηση για αρχιτέκτονες μηχανικούς, κάτι το οποίο απαιτεί δημιουργία νέων σχολών αρχιτεκτονικής, στη δε συνέχεια οι πολλαπλοί απόφοιτοι απαιτούν πολλαπλά έργα προκειμένου να τους “αξιοποιήσουν”, κ.ο.κ. Η δε αρχιτεκτονική και ο αρχιτέκτων μηχανικός καταλήγουν να είναι καταναλωτικά αγαθά. Σε αυτή τη συλλογιστική θα προκύψει ο αντίλογος ότι δεν δύναται να εμποδιστεί η πρόσβαση στη γνώση, λογικό μεν, αλλά μήπως αρκετοί ακολουθούν ένα γνωσιακό αντικείμενο αποβλέποντας μόνο σε ίδιον όφελος, ασχέτως των όποιων περιβαλλοντικών ή κοινωνικών επιπτώσεων;

Μέσα από μία Μακιαβελική λογική, ο αυτοπεριορισμός της άσκησης της αρχιτεκτονικής από τους ίδιους τους αρχιτέκτονες θα αποβεί σωτήριος, τόσο για την πρόσληψη της ιδέας της αρχιτεκτονικής από το κοινό όσο και για το περιβάλλον. Η αρχιτεκτονική πρέπει να ασκείται με φειδώ ή διάκριση, ώστε να διατηρήσει την ακεραιότητα και την αξία της, διαφορετικά καταλήγει να είναι δόμηση. Να το επισημάνουμε πάλι, άλλο αρχιτεκτονική και άλλο δόμηση, η διαφορά πιστεύουμε είναι κατανοητή.

Δυστυχώς, τόσο η αρχιτεκτονική παιδεία όσο και το lifestyle το οποίο προβάλλεται από τα ΜΜΕ, συνήθως επικεντρώνονται στην κατασκευή νέων και σύγχρονων κτισμάτων, το οποίο είναι μεν κατανοητό, αλλά παράλληλα η συγκεκριμένη εστίαση έχει δυσμενείς επιπτώσεις για το περιβάλλον.

Αν δεν εντοπίσουμε ένα υφιστάμενο ακίνητο στην επιθυμητή περιοχή, με επαρκές εμβαδόν και το οποίο πληροί συγκεκριμένα κριτήρια, τότε και μόνον τότε είναι εύλογη η επέκταση του υφιστάμενου που διαθέτουμε, ή η κατασκευή ενός νέου κτιρίου.

Ίσως κάθε αρχιτέκτονας πρέπει να θυμάται, ανάλογα με τις προειδοποιήσεις στα πακέτα των τσιγάρων, ότι “η κατάχρηση της αρχιτεκτονικής είναι δυνητικά επιβλαβής για το περιβάλλον”.

Καθώς το μεγαλύτερο μέρος του αστικού ιστού της Αθήνας ή άλλων μεγάλων πόλεων έχει δομηθεί και δεν διατίθενται ελεύθερα οικόπεδα, υποχρεωτικά θα στραφούμε σε εκτεταμένες ανακαινίσεις και μετατροπές του υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος, δηλαδή έμμεσα θα ακολουθήσουμε την οικολογική οπτική της αντιΑρχιτεκτονικής.

Εν αντιθέσει, οι “πόλεις των 15 λεπτών” εφαρμόζονται άκριτα ή ιδεολογικά, χωρίς περιβαλλοντικό έρεισμα, πολεοδομικό ρεαλισμό και κοινωνική ευαισθησία, με ειρωνικά αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και την κοινωνία, όπως: προώθηση της ρυπογόνου οριζόντιας επέκτασης (urban sprawl), αυξημένη κατανάλωση ενέργειας ανά κάτοικο, κατακερματισμό δημόσιων υπηρεσιών και υποδομών, αύξηση των μεταφορών υλικών και εμπορευμάτων, δυσανάλογη επιβάρυνση της φύσης σε περιοχές επέκτασης, κοινωνική ανισότητα με περιβαλλοντικό αντίκτυπο (εξευγενισμός ή gentrification), αποτυχία ολοκληρωμένου πολεοδομικού σχεδιασμού και εξάρτηση από τεχνολογίες Smart Cities (Έξυπνες Πόλεις). Επιπρόσθετα, να επισημανθεί ότι αυτές οι “Πόλεις” de facto παραβλέπουν ή υποβιβάζουν την αρχιτεκτονική κληρονομιά των ιστορικών πόλεών μας...

Η μυωπική αντιμετώπιση του περιβάλλοντος και οι κυβερνητικές και διεθνείς υπερβολές και ντιρεκτίβες, έχουν καταστήσει το κοινό επιφυλακτικό και ενίοτε αρνητικά διακείμενο στην ιδέα της “Κλιματικής Αλλαγής”. Δεν πρέπει πρώτα να πράξουμε τα αυτονόητα αντί να προτείνονται ανελεύθερες επιταγές ως η μοναδική λύση (Βλέπε: Schwab, Klaus, Malleret, Thiery. Covid 19: The Great Reset. Cologne: [World Economic] Forum Publishing, 2020);

Δρ. Μιχαήλ Α. Βιδάλης

Αρχιτέκτων Μηχανικός, MArch. και Διδάκτωρ Αστεακής/Αρχιτεκτονικής Κοινωνιολογίας.